

A konferencia másik fele a gyakorlati tapasztalatok bemutatását tűzte ki célul. Ezt azért tartottuk fontosnak, mert a korábbi, a megismerkedés során ejtett beszélgetések alkalmával világossá vált számunkra, hogy a kassai földrajzosok elméleti munkássága nem kapcsolódik a fejlesztések világához. Ebben a NORDA munkatársa (Pál István) és a megyei önkormányzat kitűnő előadója (Varga Ferenc) segített minket. Még arra is sort kerítettünk, hogy összeismertessük a kassai kutatókat a kassai kerület fejlesztési szakembereivel, akik közül Zachar István fogadta el meghívásunkat egy előadás tartására. Az ungvári Tarpai József pedig Kárpátalja fejlesztési törekvéseiről tartott beszámolót, hangsúlyosan szólva a szlovák és a magyar együttműködési lehetőségekről.

Ne feledjük a protokolláris résztvevőket sem, mert a tudomány és az önkormányzat, a tudomány és a fejlesztési szervezetek együttműködése nélkülözhetetlen. Emiatt volt fontos minden fél számára, hogy Koncz Ferenc megyei alelnök nyitotta meg a konferenciát, a védnök pedig Szabó György, a regionális fejlesztési tanács elnöke volt.

A másnapi tanulmányi kirándulás elsősorban Miskolc városáról szólt, kevésbé a régióról, de ez esetben mégis egy regionális szerepkörét próbálgató városról. Az „idegenvezetőnek” be kellett mutatnia a várost, de úgy, hogy az egyes városrészek jellemzőit a történeti múlt feltárásához kellett kapcsolnia, mert másképp nem érthető ez a sajátos, foltokból összerakott városszerkezet. A mi számunkra ismerős és tudott helyszíneket a mai friss fejlesztések egészítették ki, a termálfürdővel, mint a tanulmányút záró fénypontjával.

A folyóirat szerkesztősége arra az elhatározásra jutott, hogy a szlovák fél előadásai közül hármat ad közre ebben a számban, mert tanulságos belelátni egy másik ország kutatóműhelyének eredményeibe. Ugyanakkor arra az elhatározásra is jutott egyben, hogy szeretne a *Határ menti együttműködések* címmel új rovatot indítani, s a következő számokban több teret adni e kérdéseknek.

Határon átnyúló együttműködés Szlovákiában

Anton Fogaš- Eva Timárová

Bevezetés

A határon átnyúló együttműködéseknek az lehet a következménye, hogy integrációs folyamatok alakulnak ki lokális, illetve regionális szinten, sőt olyan régiók formálódhatnak, amelyek meghaladják az államhatárt. Ezek az úgynevezett eurorégiók. Az eurorégiók olyan integrációs tendenciák megnyilvánulásának számítanak, amelyek közgazdasági értelemben piaci, politikai értelemben pedig a pluralitás elve alapján működnek. Ez a folyamat fordítva is kialakulhat, amennyiben a határon átnyúló együttműködés fejlesztője maga a megszervezett eurorégió lesz.

Határon átnyúló együttműködés és eurorégiók Szlovákiában

Jelenleg Szlovákiában a határon átnyúló együttműködéseknek négy fajtáját regisztráljuk (Slavík 2001):

- Kormányközi megállapodás a határon átnyúló együttműködésről.
- Eurorégiók együttműködése.
- Önkormányzati és állami hivatalok együttműködése.
- Gazdasági kamarák együttműködése.

Közülük legfontosabbnak és leghatékonyabbnak az eurorégiók tűnnek. A létrejött eurorégióknak elsődlegesen olyan tevékenységeket kellene célul kitűzni, amelyek a régiók térbelileg korlátlan fejlődéséhez vezetnének ezek természetes összekötésével a szomszédos

régiókkal, a földrajzi tér minden irányában. Ez feltételezi a határok befolyásának minimalizálását.

Szlovákia EU-ba való belépése után új lehetőségek nyíltak az eurorégiók és az ország többi régiója számára. Alkalmazható lett az európai parlament és a tanács rendelete, mely szabályozza a határon átnyúló együttműködések (European grouping of cross-border cooperation EGCC).

Az eurorégiók Szlovákia határ menti területein 1993-tól fokozatosan alakultak ki. A szlovák kormány támogatta ezeket a szervezeteket a létrejöttét a 943/1999, 955/2000 és 1079/2000. számú határozatai alapján. Szlovákia építési és területfejlesztési minisztériuma (MVR) ezen határozatok alapján pénzügyi támogatást nyújtott 4 210 000 SK értékben 11 eurorégió részére. A kormány 986/2001. számú határozata (Eurorégiós tevékenységek támogatási rendszere a 2002-es évre) alapján hagyta jóvá 16 területi egység tervezetét, amelyre 17 598 293 Sk állami támogatást nyújtott. A kormány 473/2003. számú határozata az eurorégiók 2003-as és 2004-es támogatását biztosította, amit az építési és területfejlesztési minisztériumon keresztül nyújtott az eurorégiók támogatására. Ez az összeg 18 000 000 Sk volt.

Ezt a támogatást 2003-2004-ben tíz eurorégiós egyesület használta ki:

- Vág-Duna-Ipoly (Váh-Dunaj-Ipeľ) Eurorégió
- Beszkidek (Beskidy) Eurorégió
- Ipoly (Ipeľ – Ipoly) Eurorégió
- Fehér-Kárpátok (Bíle – Biele Karpaty) Eurorégió
- Neogradiens Eurorégió
- Csallóköz-mátyusföldi Regionális Társulás (Euroregión Podunajského Trojspolku)
- Tátra (Tatry) Eurorégió
- Sajó-Rima (Slaná – Rimava) Eurorégió
- Kárpátok (Karpatský) Eurorégió
- Karszt (Kras) Eurorégió

Két szervezet, az Erdőháti Regionális Egyesület (Pomoravie Euroregión) és a Kassa-Miskolc (Košice-Miskolc) Eurorégió nem terjesztették elő tervezetüket.

2004. augusztus 24-27 között Dénesfalván (Danišovce) sor került eurorégiós egyesületek találkozására „Eurorégiók együtt” címmel. A találkozás fő gondolata az eurorégiók „kikiáltása” lett. Kedvezően értékelték a szlovák kormány hozzáállását az eurorégiós szervezetek létrehozásában és az eurorégiók támogatását. A kormány 2005. április 6-án hagyta jóvá az itt hozott határozatot.

Az eurorégiók között sajátos helyet foglal el a Karszt Eurorégió, amely a Szlovák Karszt Nemzeti Park területén tevékenykedik, mert ezen a területen jelen van egyúttal a Kárpátok Eurorégió és a Sajó-Rima Eurorégió is.

A Kárpátok Eurorégió

A Kárpátok Eurorégió Nemzetközi Egyesülete 1993-ban jött létre mint egyike a legnagyobb nemzetközi szervezeteknek, amelyek támogatják és megvalósítják a regionális együttműködést Európában és mint az első olyan eurorégió, amelynek tagjai kizárólag Közép- és Kelet-Európa országrészei voltak. A terület kiterjedése 145 000 km², és több mint 14,7 millió a lakossága. Az eurorégió belül öt államhatár menti területei működnek együtt. Az eurorégió kialakításánál az alapítók közös tevékenységeket tűztek ki célul a tudomány, a környezetvédelem, a kultúra, a sport és a művelődés területén, amelyek hozzájárulnak a határ menti lakosság életminőségének javulásához.

A Kárpátok Eurorégiót a következő önkormányzati egységek alkotják:

Lengyelország: Podkarpackie tartomány

Szlovákia: Kassa és Eperjes kerület

Ukrajna: Csernovic, Ivanov-Frankov, Lemberg és Kárpátalja megyék

Románia: Szatmár, Máramaros, Bihar, Suceava, Szilágy, Botosani megyék

Magyarország: Szabolcs-Szatmár-Bereg-, Hajdú-Bihar-, Borsod-Abaúj-Zemplén-, Heves-, Jász-Nagykun-Szolnok megye, továbbá Miskolc, Debrecen, Nyíregyháza és Eger városok.

A Kárpátok Eurorégió fő céljai:

- Régiók és települések közötti együttműködés támogatása a Kárpátok Eurorégióban projektek segítségével.
- Határon átnyúló stratégiák készítése és a tervek megvalósítása.
- Közös intézmények és szervezetek létrehozásának ösztönzése. Feladatuk a Kárpátok Eurorégió területén a határon átnyúló együttműködés támogatása.
- A különböző etnikai csoportok közötti bizalom fejlesztése tapasztalatok cseréjével.
- Helyi/regionális szervezetek, helyi önkormányzatok, valamint a vállalkozások közti kapcsolatok fejlesztése.

Kárpátok Régió Egyesület (ZRK), Szlovákia

Az egyesület küldetése, hogy támogassa a határon átnyúló együttműködést, járuljon hozzá a kölcsönös bizalom építéséhez, a jószomszédi kapcsolatok és a régió teljes értékű fejlesztéséhez.

Az egyesület a következő célokat tűzte maga elé:

- nemzeti szinten vezetni az eurorégió szlovák részének tevékenységét
- az egyesület tagjainak javára megvalósítani a terveket Szlovákiában
- együttműködni más eurorégiókkal és közhasznú szervezetekkel Szlovákiában
- képviselni a Kárpátok Eurorégiót Szlovákiában
- munkacsoportokon belül megszervezni a természeti csapások lehetséges megelőzését és az esetleges kárelhárítást
- megvalósítani a közös terveket a Kárpátok Eurorégióon belül, valamint résztvenni a tervek kidolgozásában
- támogatni a lakosság közötti kapcsolatokat, beleértve a különböző szakemberek együttműködését is.
- támogatni a tagok közti jószomszédi viszonyt
- támogatni a tagok közötti regionális fejlődést
- azonosítani a határon átnyúló lehetséges együttműködési területeket a tagok között
- közvetíteni és támogatni a tagok együttműködését nemzetközi szervezetekkel, intézményekkel és ügynökségekkel.

A Karszt Eurorégió

A Karszt Eurorégió alapító okiratát Magyarországon írták alá 2001 március 1-én Perkupán.

1. táblázat: Karszt Eurorégió

	Euroregiók együtt	Szlovák rész	Magyar rész
A regionális egyesület neve	Karszt Eurorégió		
Székhelye	Szádalmás	Szádalmás	Perkupa
Területe (km ²)	950	731	219
A lakosság száma (fő)	73 885	66 092	7 793

Forrás: www.eurokras.sk

Résztvevők:

Szlovákia: Bódva-völgyi Települések Egyesülete és Domnica Mikrorégió Polgári Egyesülete.

Magyarország: Galyaság Településszövetség

A Karszt Eurorégió működési területe a Szlovák Karszt Nemzeti Park (Szlovákia), valamint az Aggteleki Nemzeti Park területéből a Galyaság (Magyarország).

Az egyesület tevékenysége:

- A Karszt Eurorégió fejlesztése önszerveződés segítségével.
- Létrehozni a Karszt Eurorégió fenntartható fejlődésének stratégiai tervét.
- A Karszt Eurorégió fejlesztése minél több pozitív eredménnyel.
- Olyan lépések szervezése, a melyek gazdasági, ökológiai, kulturális, képzési együttműködéshez vezetnek a tagok között, különös tekintettel az idegenforgalomra.
- Beruházók számára vonzó környezet kialakítása a gazdaság és az idegenforgalom terén.
- Együttműködés a környezetvédelem és a tájvédelem területén, hangsúlyt fektetve a természeti értékekre az Aggtelek NP-ban és a Szlovák Karszt NP-ban, valamint a tájvédelem és a tájhasznosítás racionális kihasználására.
- Az EU programjain belül támogatni a részvételt.
- Az egyetemek és középiskolák, valamint más szervezetek részére kutatási teret biztosítani.
- Közös programok szervezése.
- Lehetőségeinken belül nemzetközi szervezetek és intézmények együttműködésének segítése.
- Ajánlatok kidolgozása a jövőbeni határon átnyúló programokra.

2003-ban két stratégiai keretszerződés valósult meg, illetve elő van készítve aláírásra.

- A Bódva-Sajó-völgyi települések közti együttműködésről szóló keret-megállapodás.
- Keretszerződés a történelmi Gömör-Tornai-karszt és a Galyaság fejlesztésére.

A Karszt Eurorégióon belül az együttműködés példája a 2006-ban készült pályázat elgondolása a Tornaai várhoz kapcsolható turizmus fejlesztésére. A tervzetet összegzi a Karszt Eurorégió legjelentősebb természeti, társadalmi és vidéki értékeit, amelyek alkalmasak az idegenforgalmi hasznosításra.

Sajó-Rima Eurorégió

1999. október 4-én a szlovák Sajó Egyesület képviselői találkoztak magyarországi partnereikkel Putnokon, ahol jóváhagyták a közös érdekekről szóló nyilatkozatot, amelynek célja a határon átnyúló Sajó-Rima Eurorégió létrehozása. Az együttműködésről szóló megállapodást, amely a helyi önkormányzat és a közhasznú szervezetek határon átnyúló együttműködéséről szól, 2000. október 10-én írták alá Rozsnyón. Ezzel megvalósult a Sajó-Rima Eurorégió szervezeti kerete. A szervezet a Sajó vízgyűjtő területét fogja át. A Sajó-Rima Eurorégió tevékenységének része a GEMER/GÖMÖR EXPO vásár. A kiállítás háztartási, építési, lakásberendezési termékek bemutatására irányul. A fő szervező Putnok önkormányzata és a kistérség, a szlovákiai Városok és Falvak Szövetsége és a Sajó-Rima Eurorégió. A kiállítás és vásár megszervezését a PHARE program segítette. A magyar oldal a szlovák oldallal összehasonlítva jobb körülményeket nyújt a vállalkozók és a befektetők számára az eurorégióon belül. A vásár elsősorban a szlovák és a magyar cégek találkozását szervezi a Sajó-Rima Eurorégióon belül, valamint alkalmat ad beruházási fórumra, a regionális termékek kiállítására, üzletek és szolgáltatások kiállítására, az idegenforgalmi kínálat népszerűsítésére.

Befejezés

A határon átnyúló együttműködést az adott területen Szlovákia és Magyarország határ menti településeinek együttműködése és a létrejött eurorégiók biztosítják. Települések, szervezetek és természetes személyek a határ menti területeken együttműködnek az idegeforgalom, a kultúra, a sport és néhány esetben a vállalkozások területén is.

Szlovákia és Magyarország közös gazdasági érdekeit a határ menti területeken mind a két oldal igyekszik eurorégiók szintjén megoldani. A tárgyalt területen a Kárpátok Eurorégió tevékenedik, amely magába foglalja Kassa-környékének egy részét, a Sajó-Rima Eurorégiót (ide tartozik a rozsnyói körzet egy része) és a Karszt Eurorégiót. Az eurorégiókon kívül a határon átnyúló együttműködést az adott területen működő állami közigazgatás és a jogi személyek biztosítják. A Szlovák Karszt NP igazgatósága együttműködik a magyar partnerrel az Aggtelek NP területén.

A határon átnyúló együttműködések közös célja olyan tevékenységek fenntartása, amelyek támogatják az életszínvonal javulását a szomszédos területeken.

Felhasznált irodalom

- ARS ANTIQUA EUROPAE (2005) Gemerské osvetové stredisko v Rožňave.
- Barabas, D., Kravčík, M. (1988): Využitie hydrologických poznatkov pre krajinnookologické plánovanie. – In: Zborník z konferencie mladých vedeckých pracovníkov CBEV SAV, Smolenice, s. 156-160.
- Barabas, D., Kravčík, M. (1993) Potenciálne možnosti krajiny a efektívnosť jej využívania. – In: Zborník "Poľnohospodárstvo Východoslovenskej nížiny v regionálnych súvislostiach". Michalovce, s. 219-221.
- Buček, J., Tremboš, P. (1992) Možnosti utvárania „euroregiónov“ z hľadiska územného rozvoja Slovenska. Bratislava: URBION, 1992. s. 41.
- Fogaš, A., Rosič, M. (2003) Hodnotenie vybavenosti obcí patriacich do územia národného parku Slovenský kras, Zborník referátov z konferencie 30 rokov výskumu ochrany prírody Slovenského krasu v Rožňave 19.-20.11.2003, OP SR, Správa NP Slovenský kras, ZO SZOPK Makatanhan oyate v Moldave nad Bodvou, s.169-173.
- Fogaš, A. (2004) Jaskyne Slovenského a Aggtelekského krasu ako významná súčasť svetového kultúrneho a prírodného dedičstva, Stredoeurópsky priestor. Geografia v kontexte nového regionálneho rozvoja. 12. Medzinárodná geografická konferencia, Katedra geografie a regionálneho rozvoja FPV v Nitre, Katedra geografie Masarykova univerzita PdF Brne, SGS pri SAV, ZSS pobočka v Nitre, 6.-7.10.2004, s.435-440.
- Fogaš, A. (2005) Jaskyne ako hlavné atraktivity cestovného ruchu v NP Slovenský kras a v Aggtelekskom národnom parku, Zmeny v štruktúre krajiny ako reflexia súčasných spoločenských zmien v strednej a východnej Európe. Zborník z III. medzinárodného geografického kolokvia. Danišovce, 9.-10.11. Ústav geografie PF UPJ v Košiciach, s.33-38.
- Halás, M., Slavík, V. (2001) Cezhraničná spolupráca a euroregióny v SR (ciele, realita, perspektívy). – In: Miscellanea Geographica, 9., Plzeň: Západočeská univerzita, s. 171-180.
- Halás, M. (2005) Cezhraničné väzby, cezhraničná spolupráca, UK v Bratislave.
- Hudák, V. (1996) Budovanie novej Európy. Cezhraničná spolupráca v strednej Európe, Projektová publikácia IEWS, Inštitút pre štúdie Východ-Západ (IEWS), Praha, s. 2-7.
- Interné materiály - NP Slovenský kras, NP Aggtelek, Karpatský Euroregión, Euroregión Kras, Euroregión Slaná - Rimava, Zväz sídiel Galyaságu, Združenie vidieckeho turizmu Zádiel, obecné úrady.

- Karstvelo – cyklotrasy Slovenského krasu a horného Gemera (2003) Slovenský cykloklub – Slovenský kras. SCK-Sk Gemerská Hôrka.
- Kol.: Jaskynný systém Domica – Baradla, Správa slovenských jaskýň a Správa NP Aggtelek v roku 2004 pod gestorstvom maďarsko-slovenskej pracovnej skupiny pre ochranu prírody a krajiny.
- Kol.: MaB – NP-biosférická rezervácia Slovenský kras, Slovenský národný komitét programu Človek a biosféra pre ŠOP SR – Správu NP a BR Slovenský kras Brzotín.
- Kulla, M., Dická, J. (2005) Hierarchizácia obcí Národného parku Slovenský kras z hľadiska predpokladov rozvoja cestovného ruchu, Zborník z konferencie: Geografie, cestovní ruch a rekreace. Univerzita Palackého v lomouci, Katedra geografie Přírodovědecké fakulty, s. 93-104.
- Marhulíková, O. (2001) Právny a inštitucionálny rámec cezhraničnej spolupráce na Slovensku. In: Obecné noviny, roč. 25, 2001, č. 6, s. 14-17.
- Rosič, M., Fogaš, A. (2005) *A Szlovák-karszt Nemzeti Park területi fejlődésének kiemelt előfeltételének kiértékelése*, Természettudományi Közlemények, Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Kar, Nyíregyháza 2005, s. 347-363.
- Slavík, V. (2001) Euroregions in Slovakia with specific features to Euroregion Pomoravie-Weinviertel-Jižní Morava. – In: Region and regionalism, No. 5, Łódź-Opole.
- Spišiak, P., a kol., (2005) Agrorurálne štruktúry Slovenska po roku 1989. Geo-grafika, Bratislava, 186 s.
- Tej, J., Matlovič, R., Klamár, R. (2002) Bariéry cezhraničnej spolupráce na juhu a severe Slovenska. Zborník z medzinárodnej konferencie „Stály rozvoj regiónov“ (23.-24.5. 2002), Prešov, Prešovská univerzita, Inštitút regionálneho výskumu, Obchodno-podnikateľská fakulta v Karvinej, ZMOS, ManaCon Prešov, s. 18-26.
- Zemko, I., Buček, J. (2000) Problémy cezhraničnej spolupráce a jej inštitucionálneho rámca na príklade regiónu Bratislavy. – In: Geografické spektrum, 2. Bratislava: Geografika, 2000, s. 43-54.

*Fordította: Czene Judit
Szöveggondozás: Mezei István*

Az integrált vidékfejlesztés Szlovákia kistérségeiben

Peter Spišiak

Bevezetés

A Rio de Janeiróban elfogadott Agenda 21 megfogalmazta az emberi társadalom jövőbeni fejlődésének alapelveit, amelyekben kilátásba helyezte a legnagyobb problémák megoldását, mint a rövidlátó emberi tevékenység következtében előidézett környezetromlás, nagy területek ellentmondásos társadalmi és gazdasági fejlődése, ezek társadalmi hatása, növekvő urbanizáció, összekapcsolva egyes városi területek elnéptelenedésével, mások nagy népességkoncentrációjával. Ezek a folyamatok nem tarthatók fenn és emiatt szükséges új elveket és megoldásokat megalkotni az emberi társadalom fejlődése érdekében.

Ebben a dolgozatban Szlovákia néhány városfejlődéssel kapcsolatos problémájáról lesz szó, figyelemmel a kistérségekre és a LEADER-program alkalmazási lehetőségeire a szlovák körülmények között.